

SENAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1990-1991

5 DECEMBRE 1990

Proposition de loi modifiant les articles 26 et 27 de la loi du 17 avril 1878 concernant le titre préliminaire du Code de procédure pénale

(Déposée par M. Cerexhe)

DEVELOPPEMENTS

Dans notre système actuel, l'action civile découlant d'une infraction est soumise à des règles de prescription abrégée. L'article 26 de la loi du 17 avril 1878 contenant le titre préliminaire du Code de procédure pénale, tel que modifié par l'article 1er de la loi du 30 mai 1961, prévoit, en effet, que « l'action civile résultant d'une infraction sera prescrite après cinq années révolues à compter du jour où l'infraction a été commise sans qu'elle puisse l'être avant l'action publique ».

Cette solution est justifiée, d'après la Cour de cassation, par l'intérêt public: il serait inconcevable que le juge civil, saisi d'une demande d'indemnisation, puisse faire apparaître qu'un délit a échappé à la répression (Cass., 31 janvier 1980, R.G.A.R., 1982, 10504).

Cette raison n'est pourtant plus défendable depuis les modifications introduites dans le titre préliminaire du Code d'instruction criminelle par la loi du 30 mai 1961. En effet, l'article 21 du titre préliminaire stipule que « l'action publique sera prescrite après dix

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1990-1991

5 DECEMBER 1990

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 26 en 27 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering

(Ingediend door de heer Cerexhe)

TOELICHTING

In ons huidig systeem is de burgerlijke rechtsvordering, voortvloeiend uit een misdrijf, onderworpen aan de regels van de korte verjaringstermijn. Artikel 26 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, zoals gewijzigd door artikel 1 van de wet van 30 mei 1961, bepaalt immers dat « de burgerlijke rechtsvordering, volgend uit een misdrijf, verjaart door verloop van vijf jaren te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd; zij kan echter niet verjaren vóór de strafvordering ».

Volgens het Hof van Cassatie is deze oplossing gerechtvaardigd door het openbaar belang: het zou onvoorstelbaar zijn dat de burgerlijke rechter, bij wie een verzoek tot schadevergoeding is ingediend, aan het licht zou kunnen brengen dat een misdrijf aan bestraffing ontkomen is (Cass., 31 januari 1980, R.G.A.R., 1982, 10504).

Nochtans is deze reden niet meer te verdedigen sinds de wijzigingen aangebracht in de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering door de wet van 30 mei 1961. Artikel 21 van de voorafgaande titel bepaalt immers: « De strafvordering verjaart door

ans, trois ans ou six mois à compter du jour où l'infraction a été commise, selon que cette infraction constitue un crime, un délit ou une contravention. Le délai sera toutefois d'un an en cas de contraventionnalisation d'un délit». Le juge civil peut donc faire apparaître que des infractions ont échappé à la vindicte publique et indemniser les victimes de celles-ci (P.H. Delvaux, «La prescription de l'action civile découlant d'une infraction, son point de départ et son avenir», note sous Cass., 31 janvier 1980, R.G.A.R., 1982, 10504).

Le système actuel ne se justifie donc plus et prête à de nombreuses critiques.

L'interdépendance des prescriptions des actions civile et pénale est particulièrement néfaste lorsqu'on l'applique à l'action civile dirigée contre les auteurs des délits d'homicide et de lésions corporelles involontaires. Le défaut de prévoyance ou de précaution prévu à l'article 418 du Code pénal s'identifie en effet à la faute de l'article 1382 du Code civil. L'action en réparation se verra donc appliquer la prescription quinquennale. Ainsi la victime perd le bénéfice de la prescription trentenaire.

La doctrine critique la solution actuelle en ce qu'elle accorde une prime à l'auteur d'une infraction qui ne devra répondre des conséquences dommageables de son comportement que pendant cinq ans, alors que le simple délinquant civil se verra appliquer prescription trentenaire.

On ne peut non plus justifier le système en invoquant le droit à l'oubli dont devrait bénéficier l'auteur d'une infraction. En effet, ce serait préférer ce droit à celui de la victime d'obtenir une réparation. Il faut de plus souligner que de nos jours, les maux à germination lente deviennent de plus en plus nombreux vu les dangers croissants de la pollution et de l'absorption inconsciente de produits nocifs, ou consciente de médicaments aux effets secondaires mal connus. (P.H. Delvaux, «La prescription de l'action civile résultant d'une infraction involontaire. Pour un retour à la dualité des fautes pénales et civiles», *Annales de droit de Louvain*, t. 43, 1983, n° 1-2, p. 114).

Concernant le point de départ de la prescription, l'infraction est considérée comme réalisée dès que le dommage s'est produit, même si la victime n'a pas encore réalisé qu'elle subissait un dommage. Ainsi, la prescription quinquennale peut commencer à courir avant même que la personne subissant le dommage ne s'en rende compte (R.O. Dalcq, «Faute civile - Faute

verloep van tien jaren, drie jaren of zes maanden, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd, naar gelang dit misdrijf een misdaad, een wanbedrijf of een overtreding is. De termijn is evenwel een jaar ingeval een wanbedrijf wordt omgezet in een overtreding.» De burgerlijke rechter kan dus aanvoeren dat bepaalde overtredingen buiten openbare strafvervolgung zijn gebleven en de slachtoffers ervan vergoeden (P.H. Delvaux, «La prescription de l'action civile découlant d'une infraction, son point de départ et son avenir», noot onder Cass., 31 januari 1980, R.G.A.R., 1982, 10504).

Het huidige systeem is dus niet langer meer verantwoord en geeft aanleiding tot heel wat kritiek.

De onderlinge afhankelijkheid van de verjaringen van de burgerlijke rechtsvordering en de strafvordering is vooral dan rampzalig wanneer men haar toepast op de burgerlijke rechtsvordering gericht tegen hen die zich schuldig hebben gemaakt aan onopzettelijk daden of aan onopzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel. Het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, bedoeld in artikel 418 van het Strafwetboek, is inderdaad gelijk te stellen met de schuld bedoeld in artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek. De vijfjarige verjaring zal dus toegepast worden op de vordering tot schadeloosstelling. Op die manier verliest het slachtoffer het recht op de dertigjarige verjaring.

De rechtsleer bekritiseert de huidige oplossing omdat deze een voordeel toekent aan de dader van een misdrijf die zich enkel gedurende vijf jaar zal moeten verantwoorden voor de schadelijke gevolgen van zijn gedrag, terwijl op de eenvoudige burgerlijke delinquent de dertigjarige verjaring zal worden toegepast.

Men kan het systeem evenmin rechtvaardigen door het recht op vergetelheid in te roepen dat de dader van een misdrijf zou moeten genieten. Dan zou men immers de voorkeur geven aan laatstgenoemd recht boven het recht van het slachtoffer op schadeloosstelling. Bovendien moet men onderstrepen dat heden ten dage de kwalen met een trage ontwikkeling steeds talrijker worden, gelet op de groeiende gevaren van de milieuvervuiling en de onbewuste absorptie van schadelijke producten, of het bewust innemen van geneesmiddelen met slecht gekende nevenwerkingen. (P.H. Delvaux, «La prescription de l'action civile résultant d'une infraction involontaire. Pour un retour à la dualité des fautes pénales et civiles», *Annales de droit de Louvain*, d. 43; 1983, nrs. 1-2, blz. 114).

Met het oog op de vaststelling van het tijdstip waarop de verjaring ingaat, wordt het misdrijf beschouwd als begaan zodra de schade zich heeft voorgedaan, zelfs indien het slachtoffer zich dan nog niet bewust is dat hij schade heeft geleden. Zo kan de vijfjarige verjaring beginnen te lopen, vooraleer de persoon die schade lijdt zich daar rekenschap van geeft

pénale », *Annales de droit de Louvain*, 1983, p. 85; J.F. Jeunehomme, obs. sous civ. Tournai, 27 mai 1987, *J.L.M.B.*, 1987, n° 28, 1047).

Actuellement, le juge devra appliquer à l'action civile, le délai de prescription quinquennale chaque fois qu'il ne pourra motiver la condamnation sans constater que les éléments constitutifs d'une infraction sont réunis. Cette solution est applicable tant devant les juridictions civiles que devant les juridictions répressives (Cass., 6 décembre 1979, *J.T.*, 1980, p. 371; Cass., 21 octobre 1981, *Pas.*, 1982, p. 266) et doit être soulevée d'office par le juge (Cass., 30 décembre 1985, *Pas.* 1986, p. 535).

La prescription quinquennale s'applique chaque fois que l'action en réparation d'un dommage causé par une infraction est fondée soit sur les articles 1382 et 1383 du Code civil (Mons, 30 avril 1976, *Bull. Ass.*, 1977, p. 621) soit sur l'article 1384 du Code civil en ce qu'il détermine les différentes hypothèses de responsabilité du fait d'autrui: parents, instituteurs, artisans, commettants (Cass., 28 octobre 1971, *Pas.*, 1972, p. 201; Comm. Bruxelles, 25 septembre 1978, *J.T.*, 1979, p. 30). Par contre, les actions fondées sur l'article 1384, premier alinéa, et 1385 du Code civil, échappent à la prescription quinquennale, car les responsabilités sont alors indépendantes de la preuve d'une faute (Liège, 4 juin 1974, *Bull. Ass.*, 1974, p. 365).

Les actions basées sur les règles de la responsabilité contractuelle sont soumises également à la prescription abrégée lorsqu'elles concernent une obligation de moyens, impliquant l'existence d'une faute. Par contre, lorsqu'elles se prévalent de la violation d'une obligation de résultat, elles échappent à cette solution (Cass., 31 janvier 1980, *R.G.A.R.*, 1982, 10504).

Il convient de mettre fin aux iniquités de ce régime de la prescription abrégée, quinquennale, de l'action civile découlant d'une infraction. La doctrine préconise d'ailleurs une réforme législative (A. Jacobs, « Prescription de l'action civile née d'une infraction », *Annales de droit de Liège*, 1988, n° 4-5, p. 354; J.F. Jeunehomme, *op. cit.*, p. 1044; P.H. Delvaux, « La prescription de l'action civile découlant d'une infraction, son point de départ et son avenir », *op. cit.*, 10504).

C'est d'ailleurs la solution adoptée par le législateur français dans la loi du 23 décembre 1980 portant réforme de la procédure pénale relative à la prescription et au jury d'assises (« Journal officiel », 24 décembre 1980, *Gaz. Palais*, 1981, *Lég.*, p. 15).

(R.O. Dalcq, « Faute civile - Faute pénale », *Annales de droit de Louvain*, 1983, blz. 85; J. F. Jeunehomme, opm. onder burgerl. rb. Doornik, 27 mei 1987, *J.L.M.B.*, 1987, nr. 28, 1047).

Voortaan zal de rechter de termijn van de vijfjarige verjaring op de burgerlijke rechtsvordering moeten toepassen telkens wanneer hij de veroordeling niet kan staven zonder vast te stellen dat de elementen die een misdrijf vormen verenigd zijn. Deze oplossing is van toepassing zowel voor de burgerlijke rechtbanken als voor de strafrechtbanken (Cass., 6 december 1979, *J.T.* 1980, blz. 371; Cass., 21 oktober 1981, *Pas.*, 1982, blz. 266) en moet ambtshalve door de rechter opgeworpen worden (Cass., 30 december 1985, *Pas.* 1986, blz. 535).

De vijfjarige verjaring is van toepassing telkens wanneer de vordering tot vergoeding van schade veroorzaakt door een misdrijf gebaseerd is hetzij op de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek (Bergen, 30 april 1976, *Bull. Ass.*, 1977, blz. 621), hetzij op artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek waarin de verschillende hypothesen van de aansprakelijkheid voor de daad van iemand anders bepaald worden: ouders, onderwijzers, ambachtslieden en zij die iemand anders aanstellen (Cass., 28 oktober 1971, *Pas.*, 1972, blz. 201; Kooph. Brussel, 25 september 1978, *J.T.*, 1979, blz. 30). De vorderingen, gebaseerd op artikel 1384, eerste lid, en 1385 van het Burgerlijk Wetboek, ontsnappen daarentegen aan de vijfjarige verjaring, vermits de aansprakelijkheid dan afhankelijk is van het bewijs van schuld (Luik, 4 juni 1974, *Bull. Ass.*, 1974, blz. 365).

De vorderingen die steunen op de regels van de contractuele aansprakelijkheid zijn eveneens onderworpen aan de korte verjaring wanneer zij een middelenverbintenis betreffen die het bestaan van een fout impliceert. Wanneer zij zich daarentegen beroepen op de schending van een resultaatverbintenis, ontsnappen zij aan deze oplossing (Cass., 31 januari 1980, *R.G.A.R.*, 1982, 10504).

Er dient een einde gemaakt te worden aan de onrechtvaardigheden van deze regeling inzake de korte verjaring, nl. de vijfjarige, van de burgerlijke rechtsvordering voortvloeiend uit een misdrijf. De rechtsleer beveelt trouwens een wetwijziging aan (A. Jacobs, « Prescription de l'action civile, née d'une infraction », *Annales de droit de Liège*, 1988, nrs. 4-5; J.F. Jeunehomme, *op. cit.*, blz. 1044); (P.H. Delvaux, « La prescription de l'action civile découlant d'une infraction, son point de départ et son avenir », *op. cit.*, 10504).

Deze oplossing werd trouwens aangenomen door de Franse wetgever in de wet van 23 december 1980 houdende hervorming van de strafrechtspleging met betrekking tot de verjaring en de assisenjury (« Journal officiel », 24 december 1980, *Gaz. Palais*, 1981, *Lég.*, blz. 15).

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

L'article 26 de la loi du 17 avril 1878 contenant le titre préliminaire du Code de procédure pénale, modifié par la loi du 30 mai 1961, est remplacé par la disposition suivante :

« *Article 26.* L'action civile résultant d'une infraction se prescrit selon les règles du Code civil. Après l'expiration du délai de prescription de l'action publique, l'action civile ne pourra cependant plus être engagée devant la juridiction répressive. »

Art. 2

L'article 27 de la même loi, modifié par la loi du 30 mai 1961, est abrogé.

E. CEREXHE.

VOORSTEL VAN WET

Artikel 1

Artikel 26 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, gewijzigd door de wet van 30 mei 1961, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« *Artikel 26.* De burgerlijke rechtsvordering vólgend uit een misdrijf, verjaart volgens de regels van het Burgerlijk Wetboek. Na verloop van de verjaringstermijn van de strafvordering, kan de burgerlijke rechtsvordering evenwel niet meer ingesteld worden voor een strafgerecht. »

Art. 2

Artikel 27 van dezelfde wet, gewijzigd door de wet van 30 mei 1961, wordt opgeheven.